

רשומות

הצעות חוק

הכנסת

15 במרס 2023

953

כ"ב באדר התשפ"ג

עמוד

הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון מס' 16) (כשירותם של השרים וסגני השרים)..... 56

מתפרסמת בזה הצעת חוק של חברי הכנסת מטעם הוועדה המיוחדת לתיקונים לחוק יסוד: הממשלה:

הצעת חוק יסוד: הממשלה (תיקון מס' 16) (כשירותם של השרים וסגני השרים)*

1. תיקון סעיף 6 בחוק יסוד: הממשלה¹ (להלן – חוק היסוד), בסעיף 6 –
- (1) בסעיף קטן (א), בסופו יבוא "ומי שטרם מלאו לו 21 שנים";
- (2) אחרי סעיף קטן (ה) יבוא:
- "(ה) מי שבידו סמכות שפיטה על פי דין, לרבות בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, לא יידרש, במישרין או בעקיפין, לכל עניין הנוגע למינויו של שר או להעברה מכהונה של שר, למעט לעניין התקיימות הוראות סעיף זה במינויו"
2. בסעיף 13 לחוק היסוד, אחרי סעיף קטן (ד) יבוא:
- "(ה) לפני שהכנסת תביע אמון בממשלה לפי סעיף קטן (ד), רשאי ראש הסיעה הגדולה שאינה נמנית עם הסיעות שירכיבו את הממשלה המיועדת (בסעיף קטן זה – ראש הסיעה הגדולה) לבקש כי הכנסת תצביע על אישור של לא יותר מרבע ממספר השרים המיועדים, אם לדעתו יש ספק אם מתקיימים לגביהם תנאי הכשירות לפי הוראות סעיף 6, וינמק את טיעונו; ראש הממשלה המיועד והשר המיועד יהיו רשאים להשיב לו, והכנסת תצביע מייד וללא דיון על כל אחד מהשרים המיועדים שראש הסיעה הגדולה סבר שלא מתקיימים לגביהם תנאי הכשירות האמורים; החליטה הכנסת לאשר את בקשתו של ראש הסיעה הגדולה לגבי שר מיועד, לא יתמנה אותו אדם לשר אף אם הכנסת הביעה אמון בממשלה שהתייצבה בפניה."

ד ב ר י ה ס ב ר

על הפסיקה ניטשה מחלוקת בקרב מומחי המשפט. יש התומכים בפסקי הדין וסבורים כי הם מחזקים את אמון הציבור בשלטון החוק, בעוד אחרים טוענים שמדובר בהחלטה שנמצאת בשדה הפוליטי ולא המיניהלי, ואין להיתלות בעילות עמומות בהפעלת ביקורת על הגורם הממנה.

בהצעת חוק יסוד זו מוצעים הסדרים הנוגעים לתנאי הכשירות למינוי אדם לשר או לסגן שר ולפיקוח הכנסת על מינויים אלו.

סעיף 1 מוצע לקבוע תנאי כשירות נוסף למינויו של אדם לשר, ולקבוע כי רק מי שמלאו לו 21 שנים יוכל להתמנות לשר.

כמו כן, מוצע לקבוע הוראה שמצמצמת את היקף הביקורת השיפוטית של בית המשפט על מינוי שרים או העברתם מכהונה כך ששית המשפט יבחן רק אם מתקיימים לגבי השרים תנאי הכשירות שקבועים בסעיף 6 האמור; עם זאת, נוסח הסעיף אינו שולל מבית המשפט את האפשרות לבחון את הליך המינוי של פלוני לשר.

סעיפים 2 ו-3 מוצע לקבוע הוראות שיגבירו את פיקוח הכנסת על מינוי השרים. לפני כינון הממשלה, ראש הסיעה הגדולה שאינה נמנית עם הסיעות

כללי סעיף 6 לחוק יסוד: הממשלה קובע את תנאי כשירותו של מי שמתמנה לשר. בין היתר קובע הסעיף שעל אדם כאמור להיות אזרח ישראלי ותושב ישראל, וקובע סייג למינויו לתקופה של שבע שנים מהיום שגמר לרצות את העונש אם הורשע בעבירה ונדון לעונש מאסר בפועל, אלא אם כן קבע יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית כי אין עם העבירה שבה הורשע משום קלון (יצוין כי אם בית המשפט קבע בפסק הדין כי יש עם העבירה משום קלון, לא יידרש יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית לבחינת שאלה זו).

הסעיף נחקק בשנת 2001 לאחר פסיקות בית המשפט העליון בעניין דרעי ובעניין פנחסי (בג"ץ 3094/93 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' ממשלת ישראל ואח' (ניתן ביום כ"ב באלול התשנ"ג (8.9.1993)); בג"ץ 4267/93 אמיתי – אזרחים למען מינהל תקין וטוהר המידות נ' יצחק רבין, ראש ממשלת ישראל ואח' (ניתן ביום כ"ב באלול התשנ"ג (8.9.1993)). על פי פסקי דין אלה ופסיקות מאוחרות להם נקבע הכלל שיש להבחין בין בחינת הכשירות ובין בחינת סבירות המינוי, דהיינו, לא די בעצם התקיימות תנאי הכשירות לגבי מינויו של אדם לשר, ולבית המשפט יש סמכות לבדוק את סבירות החלטתו של ראש הממשלה למנותו לשר או להפסיק את כהונתו.

* הצעת חוק מס' 2314/25/פ (מספר פנימי: 2200701); הועברה לוועדה ביום א' באדר התשפ"ג (22 בפברואר 2023).

¹ ס"ח התשס"א, עמ' 158; התשפ"ג, עמ' 4.

3. בסעיף 13א לחוק היסוד, אחרי סעיף קטן (ה) יבוא:
"הו) הוראות סעיף 13(ה) יחולו לעניין סעיף קטן (ה)."
4. בסעיף 15 לחוק היסוד, האמור בו יסומן "(א)", ואחריו יבוא:
"ב) לפי דרישה של ארבעים חברי הכנסת לפחות, ראש הממשלה יודיע לכנסת אם מתקיימים לגבי השר תנאי הכשירות לפי הוראות סעיף 6 שפורטו בדרישה, והשר יהיה רשאי להשיב בדיון על התקיימותם של תנאי הכשירות לגבי: אין בהוראות סעיף קטן זה כדי למנוע מראש הממשלה להודיע על התקיימות התנאים כאמור גם ללא דרישה."
5. בסעיף 22 לחוק היסוד, אחרי סעיף קטן (ג) יבוא:
"ד) (1) הכנסת רשאית להעביר שר מכהונתו בהחלטה של רוב חבריה, ובכלל זה אם לא מתקיימים בו תנאי הכשירות לפי הוראות סעיף 6; הכנסת לא תדון בהעברת שר אלא על פי המלצת ועדת הכנסת, לפי דרישה של ארבעים חברי הכנסת לפחות, ולאחר שניתנה לשר הזדמנות לטעון את טענותיו בפני הוועדה ובפני הכנסת; סדרי הדיון בוועדת הכנסת ובכנסת ייקבעו בתקנון הכנסת.
(2) העבירה הכנסת שר מכהונתו כאמור בפסקה (1), לא יתמנה אותו אדם לשר או לסגן שר בתקופת כהונתה של אותה כנסת.
(3) הוראות סעיף קטן זה לא יחולו על ראש הממשלה ועל ראש הממשלה החלופי."
6. בסעיף 25 לחוק היסוד, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:
"ב1) על כשירותם של סגני השרים יחולו הוראות סעיף 6."

ד ב ר י ה ס ב ר

הכשירות כאמור, וגם השר המיועד יהיה רשאי להשיב לעניין זה בדיון.

סעיף 5 לשם הגברת פיקוח הכנסת על מינוי שרים מוצע להקנות לכנסת סמכות להעביר שר מכהונתו בהחלטה של רוב חברי הכנסת. ההחלטה תתקבל לפי המלצת ועדת הכנסת בעקבות דרישה של ארבעים חברי הכנסת לפחות, ולאחר שניתנה לשר הזדמנות לטעון את טענותיו בפני הוועדה ובפני הכנסת.

כמו כן, מוצע לקבוע ששר שהכנסת העבירה אותו מכהונתו לא יוכל לכהן כשר או כסגן שר בתקופת כהונתה של אותה כנסת. מוצע לסייג הוראה זו לגבי ראש הממשלה וראש הממשלה החלופי, שעל העברתם מכהונה חל מנגנון האי-אמון.

סעיף 6 מוצע להחיל את תנאי הכשירות שבסעיף 6 לחוק היסוד החלים על שרים גם על סגני שרים.

שירכיבו את הממשלה יהיה רשאי לבקש כי הכנסת תצביע על אישור של לא יותר מרבע ממספר השרים המיועדים, אם לדעתו יש ספק בהתקיימות תנאי הכשירות לגביהם. ראש הממשלה המיועד והשר המיועד יהיו רשאים להשיב לו, והכנסת תצביע מייד וללא דיון (טרם ההצבעה על כינון הממשלה) על מינויו של כל אחד מהשרים המיועדים שנטען לגביו כאמור. אם הכנסת תאשר את בקשתו של ראש הסיעה הגדולה כאמור, לא ימונה האדם שעניינו הובא בפני הכנסת לשר גם אם אחר כך הכנסת הביעה אמון בממשלה שהתייצבה בפניה. עוד מוצע להחיל את ההסדר המוצע בסעיף 2 גם אם הממשלה שמתייצבת בפני הכנסת היא ממשלת חילופים.

סעיף 4 מוצע לקבוע כי בעת צירוף שר לממשלה, רשאים ארבעים חברי הכנסת לפרט בדרישה כי לא מתקיימים לגבי מי שהממשלה מבקשת לצרפו תנאי הכשירות לפי הוראות סעיף 6 לחוק היסוד. ראש הממשלה יידרש להודיע לכנסת אם מתקיימים לגבי אותו אדם תנאי

יוזמים: חברי הכנסת אופיר כץ, ינון אזולאי, יצחק פינדרוס, יצחק קרויזר, משה ארבל, אוריאל בוסו, יוסף טייב, אברהם בצלאל, יונתן מישרקי, יעקב אשר, ישראל אייכלר, משה גפני, אליהו ברוכי, צביקה פוגל, לימור סון הר מלך, אליהו רביבו, ניסים ואתורי, שלום דנינו, טלי גוטליב, חנוך דב מלביצקי, בועז ביסמוט, משה סעדה, אלי דלל, דן אילוז, אריאל קלנר, חוה אתי עטייה, דוד אמסלם, עמית הלוי, משה רוט, יולי יואל אדלשטיין, דוד ביטן, דני דנון, משה סולומון, אוהד טל, ארז מלול, סימון מושיאשוילי

